

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ НАСЛІДКІВ АВАРІЇ НА ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ АЕС МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ (до 30-річчя катастрофи)

У присвяченій 30-річчю аварії на ЧАЕС публікації представлено матеріали ЦДАВО, ЦДАГО, ДАКО й Архіву Верховної Ради України. Усі вони публікуються вперше. Це – листи громадян у партійні інстанції, доповідні записки, спеціальні та інформаційні повідомлення, постанови Верховної Ради України тощо. Документи, що відносяться до трьох часових відрізків (1986–1987, 1991, 2006–2007 рр.), концептуально розкривають різні аспекти соціальної історії, пов'язані з чорнобильськими питаннями.

Ключові слова: Чорнобильська атомна електростанція, техногенна катастрофа, дозиметричний контроль, переселенці, радіоактивне забруднення, соціальний захист, Горбачов, Щербицький, Брюханов.

Аварія на 4-му енергоблоці Чорнобильської АЕС мала масштабні соціальні та гуманітарні наслідки, котрі впливають на різноманітні аспекти суспільного життя в Україні. Утім ця катастрофа вже не є унікальною, адже схожа подія сталася декілька років тому в Японії. 9 березня 2016 р. міжнародна екологічна організація «Грінпіс» опублікувала велику доповідь під назвою «Атомні шрами: багаторічна спадщина Чорнобиля й Фукусими»¹, в якій, зокрема, ішлося про те, як аварії тридцяти- та п'ятирічної давності продовжують впливати на життя мільйонів людей. Цю порівняльну проблематику вивчають також і українські автори². Як констатує Н.П.Барановська, Чорнобиль дійсно мав величезні соціальні наслідки, які «охопили значну кількість населення та виявилися пролонгованими у часі»³. Про ці наслідки існує значна кількість наукових досліджень і праць публіцистичного характеру, книжок, збірників, які містять різного роду джерела, зокрема архівні.

На сьогодні вже вийшло декілька збірників документів державних, господарських, наукових, громадських установ та організацій, в яких розкривається широке коло чорнобильських питань⁴. Найбільш значний і багатоаспектний масив матеріалів опубліковано 1996 р. (до 10-річчя аварії) спільними зусиллями співробітників Інституту історії України НАНУ та Центрального державного архіву громадських об'єднань

¹ Див.: [Електронний ресурс]: http://www.greenpeace.org/international/Global/international/publications/nuclear/2016/Nuclear_Scars.pdf

² Див., напр.: Карпан Н.В. От Чернобыля до Фукусимы: Док. повесть. – К., 2011. – 260 с.

³ Барановська Н. Чорнобильська трагедія: Нариси з історії. – К., 2011. – С.4–5.

⁴ Ярошинская А. Чернобыль: Совершенно секретно. – Москва, 1992. – 575 с.; Чорнобиль: проблеми здоров'я населення: Зб. док. і мат. у 2 ч. / Упор. Н.П.Барановська [та ін.]. – К., 1995. – Ч.1. – 260 с.; Ч.2. – 240 с.; З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ: Спецвипуск: «Чорнобильська трагедія в документах та матеріалах». – 2001. – №1 (16). – 526 с.; Соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС: Зб. законод. та нормат. док. – Х., 2001. – 200 с.; Чорнобиль: 1986–1987 рр.: Документи і спогади: Роль НАН України у подоланні наслідків катастрофи. – К., 2004. – 564 с.; Чорнобильська катастрофа в документах, фактах та долях людей: 1986–2006. – К., 2006. – 624 с.; Чорнобильський лабіринт: сценарій катастрофи, факти, документи. – К., 2006. – 339 с. та ін.

України (ЦДАГО України)⁵. Видання має не вузькоспеціалізований, а комплексний характер. Вихід його у світ надав значні можливості для дослідників, які розробляють ту чи іншу проблематику аварії на ЧАЕС. Однак, по-перше, опубліковані в ньому документи (зокрема й ті, що відбивають соціальні наслідки), обмежено 1996 р. По-друге, хоча збірник доволі репрезентативний, він, звісно, не охоплює всю величезну кількість архівних джерел. Наприклад узагалі не представлено матеріали з Державного архіву Київської області (ДАКО).

Тридцятиріччя трагедії на ЧАЕС актуалізує і спонукає дослідників до продовження виявлення закритої (до 1991 р.) архівної інформації, її осмислення з позицій сьогодення, а також до виявлення й публікації документів і матеріалів, які стосуються соціальних наслідків Чорнобиля в поточний період історії України.

Нижче представлено документи з фондів чотирьох архівосховищ: Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), ЦДАГО України, ДАКО й Архіву Верховної Ради України (АВР України). Усі матеріали публікуються вперше. Укладачі намагалися відібрати різноаспектні та інформативно насичені документи. Тематично вони охоплюють широке коло проблем. Перший часовий відрізок (1986–1987 рр.) – це становище з поінформованістю суспільства (відображають листи громадян); інформація щодо організації та проведення дозиметричного контролю харчових продуктів; проблематика, пов'язана з використанням товарів, які знаходилися у зоні ЧАЕС; ситуація зі вживанням рослинних продуктів, зокрема ягід, населенням; питання, що надійшли до партійних органів від тимчасово евакуйованих людей; надання матеріальної допомоги (по лінії Червоного Хреста); будівництво житла, благоустрій переселенців у перші місяці після аварії тощо. Другий часовий відрізок (1991 рр.) – стан із житлом для переселенців та соціально-побутової інфраструктури; категорювання населених пунктів, які зазнали радіоактивного забруднення; перспективи будівництва нових атомних енергоблоків; ситуація із забрудненістю лісових масивів. Третій часовий відрізок (2006–2007 рр.) – заходи й перспективи щодо подолання наслідків катастрофи на момент двадцятиріччя аварії, зокрема визначення територій, які постраждали найбільше; становище з соціальним захистом населення тощо.

Першим у нашій добірці вміщено лист-повідомлення директора ЧАЕС В.П.Брюханова, який ми виділяємо окремо. Його виявила начальник відділу використання документів та інформаційних технологій ДАКО, кандидат історичних наук О.М.Белая. Уперше лист було представлено громадськості на документальній виставці «Чорнобиль – біль наш довічний», яка відбулася 21 квітня 2016 р. в названому архівосховищі. О.М.Белая погодилася надати його для публікації в «Українському історичному журналі», за що укладачі їй щиро вдячні. Зазначимо, що лист-повідомлення В.П.Брюханова архівісти ДАКО подали до секретаріату Міжнародного реєстру ЮНЕСКО «Пам'ять світу» з метою включення його до об'єктів усесвітньої документальної спадщини. У повідомленні директора станції йдеться про деталі аварії та обстановку відразу після неї. Воно відклалось у справах фонду №5 («Київський обласний комітет Комуністичної партії України»). На ньому стоїть гриф «Таємно», є напис «Прим. №1». Документ без номера та дати, проте з його змісту зрозуміло, що вийняли його з друкарської машинки в перші години після вибуху енергоблоку – тобто вранці 26 квітня 1986 р. Лист завірено особистим підписом В.П.Брюханова. Слід зауважити,

⁵ Чорнобильська трагедія: документи і матеріали. – К., 1996. – 784 с.

що фотокопія документа (а саме примірника №3) вже відтворювалася, але без зазначення архівосховища, фонду, справи та аркушу (вірогідно оригінал саме цього примірника зберігається у ЦДАГО України)⁶.

Решту поданих документів за хронологією, тематикою та місцем зберігання можна поділити на п'ять груп. Перша з них – це листи від населення (зокрема киян) до вищих партійних органів. Загалом у фонді №1 ДАКО («Київський міський комітет Комуністичної партії України») вдалося виявити низку цікавих листів, утім для публікації в «Українському історичному журналі» відібрано лише деякі з них, що пов'язано з вимогами щодо обсягу (власне це обмеження стосується й усіх інших документів). Зазначимо, що епістолярній формі реакції населення на катастрофу та подолання її наслідків властива найбільша відвертість, а відтак і гострота питань, оціночних суджень або звинувачень. Особливо це стосується анонімних листів. За зовнішніми ознаками листи та звернення громадян можна поділити на колективні та індивідуальні, з підписами або без них. Зі зрозумілих причин передусім саме не підписані листи, або ж такі, де підпис не давав можливості встановити особу/осіб, яка/які його відправили, дозволяли адресантам висловлюватися більш відверто та гостро. Для публікації обрано чотири найбільш показових листи (див. док. №2–5). Два з них адресовано М.С.Горбачову, один – В.В.Щербицькому, ще один – у ЦК КПРС (тут укладачі зняли одне речення відповідно до вимог чинного законодавства). Усі вони врешті опинилися в Київському міському КПУ. Листи, зокрема, свідчать про низьку поінформованість суспільства щодо причин аварії, її можливі наслідки, про недовіру до дій влади, більшість представників якої заувальювали правду. Звичайно, усе це породжувало серед пересічних громадян різні чутки та домисли, панічні настрої.

Наступна група (див. док. №6–9) – матеріали з фонду №342 ЦДАВО України («Міністерство охорони здоров'я УРСР»), що відносяться до червня 1986 р. Вони містять інформацію про радіометричний контроль харчових продуктів і можливість їх уживання, зокрема ягід; дозвіл на вилов риби рибалкам-любителям на водосховищах Дніпровського каскаду; про використання товарів, що знаходяться у зоні Чорнобильської АЕС. Так, результати перевірки, проведеної у червні 1986 р. фахівцями санепідемслужби, свідчили про значні прорахунки в організації та проведенні дозиметричного контролю харчових продуктів у Києві та області. Медичні чиновники наголошували на необхідності вжиття термінових заходів до припинення реалізації товарів із Чорнобильської зони без належного дозиметричного контролю.

Три документи (див. док. №10–12) третьої групи знову, за місцем зберігання, належать партійному фонду №5 ДАКО. Вони датуються серпнем 1986 – січнем 1987 рр., і загалом відображають різні аспекти соціальної проблематики, що була тоді пов'язана з евакуйованим населенням. Цікавий і доволі інформативний документ №10 містить перелік (станом на серпень 1986 р.) типових запитань (утім поміж ними є й індивідуально-конкретні), котрі задавали партійним функціонерам евакуйовані громадяни. Перелік репрезентує передусім соціальні настрої, сподівання, бажання населення. Також він свідчить про циркуляцію серед тих, хто був змушений покинути попередні місця проживання, певних домислів і чуток. Переважна більшість запитань стосувалася працевлаштування, житла, матеріальних компенсацій.

⁶ Чорнобильський лабіринт: сценарій катастрофи, факти, документи. – С.50, 121, 248.

Четверту групу представлено шістьма документами з фонду №1 ЦДАГО України («Центральний комітет Компартії України»), які відносяться до 1991 р. Це – довідки, записки, листи, телеграми до найвищого партійно-державного органу республіки з питань ліквідації наслідків Чорнобильської аварії, котрі датуються 11 березня – 22 серпня 1991 р. Тексти документів цієї групи доволі великі (охоплюють 153 аркуші), тож публікуються у скороченому вигляді. У довідці ЦК КПУ від 11 березня 1991 (див. док. №13) наголошується, що у зв'язку з мораторієм на будівництво АЕС усі роботи зі спорудження атомних енергоблоків на Запорізькій, Рівненській та Хмельницькій станціях було припинено. Інформативністю відзначається довідка Київського обкому Компартії України від 27 березня 1991 р. (див. док. №14), де зачіпається чимало соціальних проблем, що виникли в республіці внаслідок аварії. Поряд із позитивною статистикою наводяться факти різноманітних прорахунків, пов'язаних із ліквідацією наслідків катастрофи. Головний висновок, які роблять автори довідки, зводиться до того, що дедалі нові прояви небезпечних наслідків Чорнобильської катастрофи дають достатні підстави порушити перед Верховною Радою УРСР питання щодо визнання Київської області зоною екологічного лиха з відповідним статусом. Інтерес становить док. №17, в якому висвітлюється робота оргкомітету з підготовки та проведення офіційних заходів, пов'язаних із 5-річчям аварії на ЧАЕС. Тут ідеться про кошторис витрат, кількість запрошених учасників, число офіційних делегацій тощо. Зазначається, що участь у заходах «активу» Народного руху та асоціації «Зелений світ» викликає деяку настороженість, в організаційному плані має стихійний характер «із політичним забарвленням». У доповідній одного з відділів ЦК КПУ про категорювання населених пунктів, що постраждали внаслідок катастрофи (див. док. №18), на підставі наявних відомостей про обстеження було визначено зони радіоактивного забруднення, до котрих віднесли 2104 населених пункти в 11 областях республіки, де проживали 2,4 млн. мешканців.

І, нарешті, п'яту групу представлено двома офіційними документами з фонду №1 АBR України, які відносяться до 2006–2007 рр. та були підготовлені депутатами-членами комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи. У матеріалах парламенту визначено території, які найбільше постраждали від аварії на ЧАЕС, наголошено на недостатності соціального захисту населення. Зазначалося, поміж іншого, що державні видатки на ліквідацію наслідків Чорнобиля у загальному обсязі бюджетних коштів з 1998 по 2006 рр. зменшились у 3,8 раза.

Усі матеріали друкуються мовою оригіналу зі збереженням стилістичних особливостей. Переважну більшість документів подано повністю (окрім зазначених вище випадків). Орфографічні помилки, друкарські огріхи виправлено без застережень.

**Кандидат історичних наук Л.В.Ковпак, кандидат історичних наук
С.Л.Юсов (Київ)**

Документи*

№1

**Повідомлення директора ЧАЭС В.П.Брюханова
про аварію на Чорнобильській АЕС імені В.І.Леніна**

Министерство энергетики
и электрификации СССР
ВПО Союзатомэнерго
**ЧЕРНОБЫЛЬСКАЯ АТОМНАЯ
ЭЛЕКТРОСТАНЦИЯ
имени В. И. ЛЕНИНА**

255614, гор. Припять, Киевской обл.
Телсграф: Припять, Киевской, Чернобыльская
АЭС, Т. 132209 «Неон», Т. 132906 «Атом».
Телефон: коммутатор Киев 36-55-71, 36-55-71
Р/счет. 00220013 в Чернобыльском отд.
Госбанка, г. Чернобыль. Инд. 255620. Код 321444
К/к счет 060054 в Чернобыльском отд.
Стройбанка г. Припять. Инд. 255614. Код 541434

СЕКРЕТНО

Экз. № 1

Киевский обком Компартии Украины	
Вх. № 365/90	на 1 лист.
1986 г.	
ПОДЛЕЖИТ ВОЗВРАТУ В ОБЩИЙ ОТДЕЛ	

№ _____
На № _____ от _____

**Об аварии на Чернобыльской
АЭС им. В.И.Ленина.**

26 апреля 1986 года в 1 час 25 минут произошел взрыв на энерго-блоке № 4 Чернобыльской АЭС им. В.И.Ленина в Киевской области в период подготовки блока к плановым ремонтным работам.

В результате взрыва произошло обрушение крыши и стен верхней части реакторного отделения, а также частично покрытия машзала. В районе взрыва возник пожар, который в 4 часа 50 мин. локализован, а в 6 часов ликвидирован подразделениями пожарной охраны.

В период аварии на станции находилось около 200 человек обслуживающего персонала. 9 человек из них получили ожоги различной степени. Один человек /фамилия не установлена/ в 6⁰⁰ скончался в медсанчасти, 3 человека находятся в тяжелом состоянии. Кроме того в медсанчасть доставлены на обследование 34 человека, принимавших участие в ликвидации пожара /из них 9 человек – работники пожарной охраны/. На 8⁰⁰ не установлено местонахождение старшего оператора реакторного цеха Ходемчука В.И.

В 3 часа уровень радиации в городе составлял 4–14 микрорентген в сек, к 7⁰⁰ он снизился до 2–4 мкр/сек.

В непосредственной близости от места аварии – до 1000 мкр/сек. В связи с аварийной обстановкой на 4 энергоблоке остановлен энергоблок № 3. Энергоблоки № 1 и № 2 работают в нормальном режиме.

Причина аварии и материальный ущерб устанавливаются правительственной комиссией.

Обстановка в г. Припять и прилегающих населенных пунктах нормальная. Уровень радиации контролируется.

ДИРЕКТОР ЧАЭС

В.П.БРЮХАНОВ.

г. Наровля, тшл., зак. 011–5000 экз. 1986 г.

ДАКО. – Ф.П-5. – Оп.113. – Спр.293. – Арк.48. Машинопис, оригінал

* Матеріали для публікації підготували: №2–5 – молодший науковий співробітник Інституту історії України НАНУ *О.В.Булгакова*, №6–12 – старший науковий співробітник Інституту історії України НАНУ *С.Л.Люсов*, №13–20 – старший науковий співробітник Інституту історії України НАНУ *Л.В.Ковпак*

№2

Лист киянина А.В.Кузнецова до М.С.Горбачова⁷

Общий отдел
ЦК КПСС
15 мая 1986
Подотдел писем

Уважаемый Михаил Сергеевич!

Надеюсь, что Вам известно о создавшемся положении в г. Киеве. По состоянию на 7 мая – паника. Вокзалы, аэропорты, автостанции забиты людьми, в основном с детьми.

Пытаются вывезти, в основном, детей. Почему сложилась такая обстановка?

Потому, что пример в этом показали руководители всех степеней, в т.ч. самые высокие должности, занимающие в ЦК КПУ, в Совете Министров, в горкоме и горисполкоме, руководители предприятий и учреждений.

В первые же дни аварии на Чернобыльской АЭС они отправили своих детей в другие районы страны, даже оторвав их от занятий в школах. Народ всё это видел, узнал и последовал их примеру. И возникла паника. Люди бросают работу, на вокзале билетов нет. Никто ничего не объясняет, никто мер не принимает. Своих детей спасли, а наших бросили на произвол судьбы.

Возникает вопрос: разве такой пример должны показывать коммунисты-руководители? Разве можем теперь мы, простые люди, рядовые коммунисты, доверять своим руководителям? Я лично перестал доверять. Так говорят и другие. В разведку с такими руководителями мы не пойдём.

Авария на АЭС вскрыла главную язву нынешней действительности: оторванность руководителей от народа, забота только о личном.

Мы считаем, что необходимо силами ЦК КПСС провести тщательное расследование данных фактов, и всех руководителей, которые отправили своих детей без официальных указаний, исключить из партии и снять с работы. Наше общество понесло огромный моральный урон. Всё это может привести к окончательному развалу нашей страны. Мы постепенно идеологически разоружаемся перед нашим противником. Жаль, конечно.

С уважением!

Киевский горком
Компартии Украины
Вх. №К-5856
27.05.1986

Кузнецов А.В.
Чл. КПСС с 1950 г.

ЦК Компартії України
Загальний відділ, VI сектор
Вх. №К-26057
23.05.1986 р.

Там само. – Ф.П-1. – Оп.78. – Спр.316. – Арк.35–35 зв.

⁷ Лист без дати й адреси, написаний від руки кульковою ручкою. Автора намагалися знайти за прізвищем та ініціалами, але безрезультатно.

№3

Лист киянки Л.В.Кузьміної до М.С.Горбачова⁸

Общий отдел
ЦК КПСС
28 мая 1986 г.
Подотдел писем

Уважаемый Михаил Сергеевич!

Боль и отчаяние вынудило нас, киевских женщин, написать это письмо. Впервые Украина, которая много давала стране, попала в затруднительное положение. Мы все готовы помочь и много работать, чтобы хоть чуть-чуть исправить положение. Но спасите наших детей, умоляем! Почему дети дошкольного возраста не вывезены из Киева и Киевской области? Не много вывезено и школьников. Почему не решён вопрос со студентами? Нужно сберечь растущее поколение. Не видим заботы министерства здравоохранения СССР. Возмущены равнодушием. Вашим московским детям это всё не угрожает. Нам известно, как в Москве шарахаются от киевлян, как от чумных заразных больных. Почему органы просвещения до сих пор не вывезли детей? Ведь прошёл месяц. Мы все не можем спокойно работать. Снабдите нас всех дозиметрами, мы должны знать, что мы даём детям кушать. Радиационная обстановка нам известна. Просим, дайте возможность спасти наших детей.

Почему старшие классы до сих пор занимаются? Почему не отменены экзамены в школах и вузах?

Просим Вас дать указание решить в ближайшее время эти вопросы, иначе мы обратимся за помощью во Всемирную организацию здравоохранения.

Спасите, растущее поколение!

Кузьмина Л.В.

от группы киевских женщин-матерей.

Там само. – Спр.312. – Арк.58

№4

Лист ветерана до В.В.Щербицького⁹

ЦК Компартії України
Загальний відділ, VI сектор
Вх. №АН-26480
28.05.1986 р.

⁸ Лист без дати, написаний від руки кульковою ручкою. Особу адресанта встановити не вдалося.

⁹ Лист без дати, написаний від руки кульковою ручкою. Підпис адресанта відсутній.

Уважаемый Владимир Васильевич!

Решили написать Вам, так как вопрос, который будет затронут, в настоящее время чрезвычайно важный. Он касается положения в г. Киеве, в связи с аварией на Чернобыльской АЭС.

Всё население Украины, и в частности г. Киева, ждут каждый день, а, пожалуй, каждый час информации. И верят им. А если эти информации противоречивые, то, безусловно, они у населения вызывают сомнения.

23 мая в газете «Вечерний Киев» была напечатана статья «Главное – забота про здоровье людей» – рассказывает министр здравоохранения УССР тов. А.Ю.Романенко. В частности, он сказал: «...все продукты, которые реализуются через государственную и кооперативную торговлю, проходят строгий систематический контроль и безопасны для употребления».

Мы все придерживаемся этого. В государственных овощных магазинах всё это время продаётся зелёный лук, и все его покупают. А вот в газете «Вечерний Киев» за 24 мая в статье «Советуют специалисты» на вопросы отвечает учёный секретарь Киевского научно-исследовательского института гигиены и питания, кандидат медицинских наук А.К.Руденко.

Тов. Руденко А.К. рекомендует: «временно надо отказаться от употребления зелёного лука».

Кому же надо верить?

Такие противоречивые рекомендации просто будоражат население г. Киева.

И дальше, ведь информация напечатана в газете «Вечерний Киев», которую читают киевляне. Зачем же в рекомендациях писать «в прилегающих к опасной зоне, или непосредственно прилегающих к опасной зоне»? Относится к этим зонам г. Киев, или нет? Ответ обтекаемый.

Просим Вас дать указание соответствующим организациям в дальнейшем таких противоречивых информации населению г. Киева не давать, а постараться каждый день информировать о положении в г. Киеве, а также ответ на затронутый вопрос сообщить через газету «Вечерний Киев»¹⁰.

Ветерана войны и труда
Ветерана партии

*Киевский горком
Компартии Украины
Вх. №Ан-6005
4.06.1986 р.*

Там само. – Спр.313. – Арк.66–66 зв.

¹⁰ Зацим листом далі йдуть ще декілька документів. Водному з них перший секретар Київського міського комітету КПУ Ю.Н.Сльченко дає секретареві цього органу В.І.Михайловському доручення такого змісту (арк.68): «1) Треба суворо стежити за публікаціями цього характеру в міських газетах. 2) Мабуть, пора порадитися з т. Івашком В.А. про чергову офіційну інформацію для киян. Час йде, ситуація змінюється (пляжі, полуниця і т.д.). Більше стало звернень (письмових і усних)». У наступному документі В.І.Михайловський відзвітував про виконання доручення.

№5

Лист від жінок Києва у ЦК КПРС¹¹

Общий отдел
ЦК КПСС
24 июня 1986 г.
Подотдел писем

Пишут Вам женщины столицы Украины – Киева!

Как Вы можете смотреть на то, что происходит сейчас у нас в Киеве?! Нас травят, морят, сыновей наших облучают, дети наши приедут и будут глотать радиоактивную пыль, кушать радиоактивную еду и пить такую же воду, и дышать таким же воздухом. Мы понимаем, что случилась большая непоправимая беда, но разве можно так безразлично относиться к нам, почему нам не завозят хотя бы другое питание, почему разрешили продавать клубнику, ведь в ней столько вредных веществ, почему завозят и укроп, и капусту нашу киевскую, почему нам завозят масло, и молоко, и яйца из-под Чернобыля, неужели ж нет для нас хотя бы продуктов хороших, если другого ничего нельзя сделать?! Почему в мирное время, когда все смеются, встречают лето, мы сидим с закрытыми окнами, и будем потихоньку умирать, почему нас все бросили?

В прошлом году в это время все магазины были забиты лимонами, а сейчас кроме нашей клубники, огурцов и других наших овощей нет ничего. Мы, украинцы, всю жизнь кормили всех, а сейчас, когда такое горе, мы должны вариться в своём собственном радиоактивном соке. Почему нас все бросили? Да, нужно восстание, а наш украинский дурной народ молчит, верят в то, что всё в допустимых нормах. А какие это нормы, Вы же не хотите нам сказать даже о тех нормах, которые никому не рассказывают. И все верят в то, что всё у нас хорошо. Но это же ненадолго.

Мы будем умирать потихоньку, и никто не скажет, что от радиации, а от болезни скажут. Неужели мы такие прокажённые, что плохого мы сделали для мирных людей и для всего мира?

Ведь так работать ещё никто не работал, как украинцы.

[...]

Очень просим, помогите нам! Неужели же бросите в мирное время наших детей и отцов на вымирание. Дайте нам хоть продукты!

Ведь не такая же у нас маленькая страна, чтобы не хватило для нас хоть хороших продуктов. Хочется кричать, плакать, просить Вас, спасите нас в наше мирное время! Ведь у Вас тоже есть дети.

Я пишу от всех женщин Украины. И не важно, что нет подписи, назревает волна, и мы очень возмущаемся поведением по отношению к нам – украинцам несчастным.

С уважением, женщины г. Киева
12.06.86 г.

¹¹ Цей анонімний лист набрано на друкарській машинці.

*Киевский горком
Компартии Украины
Вх. №АН-6798
14.07.1986 г.*

*ЦК Компартии Украины
Загальний відділ, VI сектор
Вх. №АН-29717
08.07.1986 р.*

Там само. – Спр.315. – Арк.65

№6

**Інформаційне повідомлення заступника міністра охорони здоров'я УРСР,
головного державного санітарного лікаря МОЗ УРСР на ім'я
першого заступника голови Ради Міністрів УРСР**

10.06.1986

Совет Министров УССР
Товарищу Качаловскому Е.В.

Ставлю Вас в известность, что Госагропром УССР не принял должных мер по организации и проведению радиометрического контроля пищевых продуктов в г. Киеве и Киевской области.

Результаты проверки, проведенной специалистами санэпидслужбы, свидетельствуют о недостаточной и несвоевременной подготовке лиц, осуществляющих указанный контроль. Не решён вопрос укрепления материально-технической базы лабораторий на объектах изготовления, хранения и реализации пищевых продуктов. Выявлены факты, когда при имеющейся радиометрической аппаратуре исследования не проводятся. Отсутствует сплошной контроль всей продукции, поступающей населению. Крайне сложная ситуация сложилась на колхозных рынках, из-за чего нарушен их ритм работы, создаются очереди и не исключена возможность поступления в реализацию продуктов с повышенным уровнем радиоактивных веществ. Для радиометрического контроля продуктов используются приборы, не предусмотренные для этих целей.

Результаты проверки доложены руководителям на местах, справка – обобщённые материалы направлены в адрес Совета Министров УССР.

Минздрав УССР считает необходимым:

- Госагропрому УССР, Министерству хлебопродуктов УССР, Минторгу УССР, Укоопсоюзу: обеспечить необходимую материально-техническую базу для организации радиологических лабораторий;
- укомплектовать лаборатории квалифицированными специалистами;
- оснастить лаборатории приборами с высокими техническими характеристиками.

Министерством здравоохранения УССР будет обеспечен действенный государственный санитарный надзор за радиационной безопасностью реализуемых населению продуктов питания.

А.М.Касьяненко

ЦДАВО України. – Ф.342. – Оп.17. – Спр.4370. – Арк.24. Машинопис, копія

№7

Дозвіл на вилов риби у водосховищах Дніпровського каскаду

12.06.86 5.08.16/646

Укррыбвод
т. Науменко Л.Е.

Рассмотрев результаты спектрометрических исследований образцов рыбы, выловленной в Каневском и Киевском водохранилищах, Министерство здравоохранения УССР разрешает вылов рыбы рыболовам-любителям¹² на водохранилищах Днепровского каскада, а также на других внутренних водоёмах Украинской ССР.

М.С. Мухарский¹³
[підпис, автограф]

Там само. – Арк.48. Машинопис, оригінал

№8

Відповідь головного державного санітарного лікаря МОЗ УРСР на запит «Укоопспілки» щодо товарів із зони Чорнобильської АЕС

Министерство здравоохранения Украинской ССР
Главный государственный санитарный врач УССР

252021, г. Киев-21, ул. Кирова, 7
Телеграфный адрес: Киев, Укрминздрав
Телефон 20-23-31

26.06.86 №5.08.11/19/157
На №17-168 от 20.06.86

¹² У наступному документі цієї справи дозволяється і промисловий вилов (арк.49).

¹³ Заступник головного державного санітарного лікаря Міністерства охорони здоров'я УРСР.

Укоопсоюз
т. Левчук А.И.
252001, г. Киев,
ул. Крещатик 7/11

Об использовании товаров, находящихся в зоне Чернобыльской АЭС

На Ваш запрос об использовании товаров, находящихся в зоне Чернобыльской АЭС, сообщаем следующее.

Необходимо предпринять срочные меры к пресечению реализации товаров без дозиметрического контроля.

Товары промышленной группы необходимо подвергнуть радиометрическому контролю и на его основании – сортировке. При загрязнении менее 0,1 мР/час товары могут быть реализованы. При уровнях загрязнения от 0,1 до 1,0 мР/час они должны быть сданы на дезактивацию и после этого могут быть реализованы населению. Если загрязнение будет превышать 1,0 мР/час, промышленные товары могут быть подвергнуты длительному хранению. Как показали исследования, через 365–400 дней уровень активности от первоначального может снизиться до 3,5–4,0, что в дальнейшем позволит решить вопрос о путях их реализации.

Консервы в стеклянных и жестяных банках, имеющие поверхностное загрязнение до 0,1 мР/час, могут быть реализованы населению. При загрязнении в пределах 0,1–1,0 мР/час консервы должны быть подвергнуты дезактивации многократной помывкой с применением моющих средств, и после этого реализованы населению.

Если уровни загрязнения превысят 1,0 мР/час, консервы необходимо направить на хранение на срок не менее одного года при условии, что к этому времени не истекает срок их годности.

Другие товары продуктовой группы при уровнях ниже допустимых могут быть реализованы населению. При превышении допустимых уровней они должны подвергаться промышленной переработке после изучения радиоизотопного состава или направлены на корм животным (по согласованию с ветеринарной службой).

Ящичная и бутылочная тара, накопленная в местах с повышенным уровнем радиоактивного загрязнения, может быть повторно использована по назначению, если уровни загрязнения её поверхности не превышают 0,1 мР/час. При превышении этого временно допустимого уровня пластмассовые ящики и бутылочная тара подлежат дезактивации. Деревянная тара не поддается дезактивации, поэтому как обменная не может быть использована.

[підпис, автограф] А.М.Касьяненко

Там само. – Арк.69–70. Машинопис, оригінал

№9

Про використання ягід у харчуванні населення

УРСР

Міністерство охорони здоров'я

Республіканська санітарно-епідеміологічна станція

252071, Київ-71, вул. Ярославська, 41

Тел. 36-43-54

27.06.86 №8/1808

Начальнику Главного
санэпидуправления
Минздрава УССР
г. Ветчинину В.В.

Об использовании ягод в питании населения

Республиканская санэпидемстанция МЗ УССР, рассмотрев результаты исследования проб ягод, выполненных санэпидемстанциями республики в течение 20–25 июня 1986 года, изучив материалы Укоопсоюза и Госагропрома УССР по этому вопросу, используя материалы собственных исследований установила, что из 76 проб чёрной, белой и красной смородины в 59 пробах содержание радиоактивных веществ превышает временные допустимые уровни и их удельная активность составляет $1,2 \cdot 10^{-7} - 2,6 \cdot 10^{-6}$ Ки/кг. Повышенные уровни загрязнения ягод радиоактивными веществами регистрируется в районах Киевской, Черниговской, Кировоградской областей и в г. Киеве.

Из 21 пробы смородины, исследованных лабораториями Госагропрома УССР, в 19 пробах также установлено повышенное содержание – выше временных допустимых нормативов – радиоактивных веществ $1,7 \cdot 10^{-7} - 1,1 \cdot 10^{-5}$ Ки/кг.

По данным санэпидемстанции республики, из 23 проб крыжовника в 4-х обнаружено превышение допустимых уровней и удельная активность составляла $1,9 \cdot 10^{-7} - 2,2 \cdot 10^{-6}$ Ки/кг, из 22 проб вишни и черешни – превышение в 4-х пробах, максимальная удельная активность $7,6 \cdot 10^{-7}$ Ки/кг, из 19 проб малины превышение в 4-х пробах $1,5 \cdot 10^{-7} - 2,4 \cdot 10^{-7}$ Ки/кг. Не обнаружено превышений допустимого содержания радиоактивных веществ в пробах малины при исследованиях, выполненных лабораториями Госагропрома УССР и в Республиканской санэпидемстанции.

Следует отметить, что из 23 проб, направленных Укоопсоюзом на исследование в лабораторию кафедры ядерной физики Киевского госуниверситета, в 7 пробах содержание радиоактивных веществ превышало допустимые уровни.

Предоставленные материалы гамма-спектрометрических исследований проб ягод носят разноречивый характер и свидетельствуют о преимущественном вкладе в радиоактивное загрязнение среднеживущих радионуклидов: рутения-103 и -106, церия-141 и -144, циркония-95 и ниобия-95. Исходя

из радионуклидного состава загрязнения, следует ожидать его снижения за счёт естественного распада радионуклидов в течение первого месяца в 1,5 раза, в течение I квартала – в 2,5 раза, за полугодие – в 3,5–4,5 раза и за год – в 5,3–7,6 раза.

Исходя из изложенного, следует сделать вывод о высоком загрязнении ягод чёрной, красной и белой смородины на территории Киевской и прилегающих к ней областей, не позволяющем использовать указанные ягоды в пищу населению. Это же можно рекомендовать относительно крыжовника только для отдельных районов Киевской, Житомирской и Черниговской областей.

Употребление в пищу населению ягод малины, плодов вишни и черешни в сыром виде, а также для домашнего консервирования может быть рекомендовано при наличии выборочного радиационного контроля продукции, поступающей из неблагополучных районов. Это также касается ряда районов Киевской, Житомирской и Черниговской областей.

Для промышленной переработки может быть рекомендована малина, вишня, черешня, крыжовник без ограничений для приготовления варений, джемов и других видов продукции с высоким содержанием сахара, исключающим её употребление в больших объёмах. Приготовление соков нецелесообразно.

Промышленная переработка ягод смородины из-за повышенного содержания в них радиоактивных веществ в целом нецелесообразна, переработка отдельных партий указанных ягод должна решаться в каждом конкретном случае с использованием материалов радиационного контроля.

Зам. главного врача

[підпис, автограф] Л.И.Надтокина

Там само. – Арк.80–81. Машинопис, оригінал

№10

Перелік питань, що надійшли до партійних органів від тимчасово евакуйованого населення¹⁴

Перечень вопросов,

поступивших от временно эвакуированного населения, находящегося в южных областях республики

I. Вопросы о положении на ЧАЭС

1. Какое положение с работами по ликвидации последствий аварии?
2. Когда захоронят 4-й блок, соорудят саркофаг?

(Думается, что люди не совсем понимают трудности по сооружению системы фильтров)¹⁵.

¹⁴ До цього переліку додано лист-доручення секретаря Київського обкому КПУ Л.Павленка до Л.В.Ващенко з проханням ознайомити з питаннями секретарів і завідувачів відділами обкому партії. Датуються серпнем 1986 р. (арк.59).

¹⁵ Тут і далі в дужках – уточнення від укладачів цього переліку.

3. Что произошло и происходит с третьим реактором?

4. Где будет районный центр Чернобыльского района, будет ли возврат в Чернобыль, Полесское, Припять, Залесское, как долго мы будем здесь находиться?

II. Предоставление жилья, компенсации

1. Какие квартиры дают в Киеве – постоянные или временные, сколько кв. метров на человека?

2. Имеют ли право жители Полесского района на материальную помощь, жильё в других городах и сёлах по желанию?

3. Будут ли в паспорте ставить штамп о временной прописке в связи с эвакуацией, в других районах ставят?

4. Я не имею паспорта. Где я могу получить справку, удостоверяющую мою личность?

5. Каков порядок предоставления жилья жителям г. Припяти и Чернобыльского района?

6. Муж находится на лечении в больнице, как пострадавший. Могут ли мне по его справкам предоставить жильё, и где? Сама я домохозяйка

7. Я молодой специалист с 1980 года, в 1984 году получила квартиру в г. Припяти, а в марте 1986 г. попала под сокращение штатов и в момент аварии не работала. Как будет с моей работой и жильём?

8. Кому будут давать квартиры – мужу или жене?

9. Если квартиру снимали в Припяти, работали на АЭС, а прописаны в Ново-Шепеличи, будет ли нам предоставлено жильё?

10. Молодой специалист, жена прописана у родителей в г. Припяти, была в общей очереди на получение квартиры. Как быть в этом случае?

11. Как будет осуществляться компенсация за имущество, постройки?

12. Транспортные средства и урожай с приусадебных участков?

13. Как будут поступать в том случае, если сумма компенсации 7–10 тыс. руб., а имущество у владельца – на 10–15 тыс., и эти вещи не застрахованы?

14. Будет ли разрешена поездка в г. Припять для вывоза вещей, какой порядок?

15. Как быть матерям-одиночкам с жильём?

16. Где будут учиться дети, когда начнётся учебный год, как быть с детьми дошкольного возраста, если закончится срок путёвки, а надо будет приступать к работе?

17. Как будет решаться жилищный вопрос и компенсация, если мать-одиночка жила в г. Припяти, снимала квартиру, и в городе не прописана, плюс ко всему ещё и не работала, с отцом ребёнка брачные отношения не узаконены?

18. Можно ли трудоустроиться и получить квартиру в любом городе Украины?

19. В постановлении Политбюро сказано: «...до октября обеспечить эвакуированных благоустроенным жильём». Как же быть с финскими домиками, которые вы нам предлагаете, и которые строят в районах? Они нас не устраивают.

20. Те, кто живут в малосемейках, какие они квартиры получают?

21. Как будет распределяться жильё для жителей г. Припяти, которые жили во временном жильё?

22. Работала в г. Припяти, жила на квартире в с. Толстый Лес, это село выселили. Дадут ли мне квартиру?

23. Имею ли я право получить государственную квартиру вместо частного дома, куда нужно обратиться?

24. Я с сыном нахожусь здесь, квартиры уже дают. Кто мне скажет, куда и когда мне нужно ехать для решения этого вопроса, как оформить документы, куда деть сына?

25. Работала в г. Припяти, стояла на квартирчѐте и временно была прописана в соседнем селе, прописка закончилась. Дадут ли мне жильё и как – по месту работы или по месту прописки?

26. Имею ли право вернуться в пгт Иванков (первое место эвакуации), получить квартиру и работать там? По специальности учитель, в г. Припяти имела 3-комнатную квартиру. Муж работает на Севере по найму.

27. Я не работала на станции, муж мой в армии. Имею ли я льготы на квартиру?

28. Квартиры в основном получают мужья. А как быть тем женщинам, у кого муж или на заработках, или вообще нет? Будут ли квартиры равноценны прежним?

29. При получении жилья будут ли обеспечивать мебелью, одеждой и всем необходимым, что утеряно? Ведь выдать деньги это ещё ничего не значит.

30. Будут ли давать квартиры пенсионерам, если в Припяти у них была своя благоустроенная квартира?

31. Правда ли, что пенсионеров из зоны ЧАЭС будут без их согласия отправлять в дома-интернаты?

32. Я раньше зарабатывала 280–350 руб., в семье у меня трое детей, работал на складе минеральных удобрений. Сейчас работы нет. Я получаю 80 руб. Из села на другую работу не отпускают, а прожить на эти деньги невозможно. Как быть?

33. Почему нельзя выехать из села, где предоставляют работу не по специальности, и устроиться по желанию на другую работу, почему нам не выплачивают среднемесячный заработок?

34. Я работала в пгт Полесское техником инвентарьбюро. 20.04.86 г. был издан приказ о переводе бюро в Чернобыль, в момент аварии жила и работала в Полесском, а нынче начальник бюро прислал письмо о том, что увольняет меня с работы. Как мне быть? Ведь я отдыхаю с ребёнком дошкольного возраста?

35. Как может решиться вопрос с жильём и работой, когда с одной работы рассчиталась, а на другую не устроилась? И это как раз в период аварии. Трудовая книжка на руках. Можно ли устроиться на работу в г. Одессе и получить здесь жильё?

36. Могут ли меня здесь принять на работу, если нет никаких документов?

37. До момента аварии я уволилась, устроиться не успела, с мужем разведена. Как быть с работой и жильём?

38. Как расценивается наше пребывание здесь – как дополнительный отпуск или отпуск за свой счёт? Как будет оплачиваться нам это время и когда? Как быть тем, кто свой отпуск использовал раньше?

39. Как будет проходить трудоустройство, обеспечение детсадами, школой и т.д.?

40. Будем ли мы обеспечены работой согласно своих специальностей? Как будет проводиться оплата – сдельно или согласно новой должности?

41. Если мы уедем раньше самостоятельно, примут ли нас на прежнем месте жительства и когда нам будет дана квартира?

42. Как нас будут отсюда вывозить – организовано или нет? А тем, кому некуда возвращаться, куда ехать?

43. Какой порядок оказания помощи многодетным семьям из Полесского района, почему с нами тянут, ведь у нас в районе обстановка была не лучше?

44. Я получаю пенсию на детей по утере кормильца. В данный момент пенсию мне не выплачивают. Говорят, что если три месяца не получаешь пенсию, то она теряется. Правда ли это?

45. Будут ли выплачивать пособия по 200 руб. населению Полесского района, особенно тем, кто находится здесь с детьми?

46. Нам говорят, что вся страна работает на нас. Здесь нам говорят, что мы миллионеры, а нам дали только по 200 руб., и те уже давно закончились. Куда идут эти деньги?

47. Где можно получить помощи Красного Креста эвакуированным из пгт Полесское, куда нам обращаться?

48. Как будет решаться вопрос о страховках?

49. Как получить зарплату за апрель, май, июнь месяцы?

50. У нас нет ни копейки денег, здесь нам предлагают непосильный физический труд. Что делать, если здоровье не позволяет?

51. У себя по прежнему месту жительства были застрахованы от несчастного случая я и дети. Расценивать ли сегодняшнюю ситуацию как несчастный случай и куда выплачивать страховку?

52. Будет ли выплачено пособие на детей, которые обучаются в вузах и средних специальных заведениях?

53. Как быть с алиментами, почему их не перечисляют?

54. Объясните, как по месту работы должны правильно оформить нам наше пребывание в санатории, будут ли нам оплачивать средний заработок, или 50 процентов?

55. С 24.05.86 г. эвакуирована в санаторий вместе с детьми. Путёвку мне взял муж, а до этого я самостоятельно с детьми уехала из Чернобыля 2.05.86 г. и на работу не выходила. Мне сказали, если до 15.06.86 г. не заявлю о себе и не явлюсь, то теряется работа, а я ведь с детьми здесь нахожусь по путёвке. Как мне быть?

56. Почему нам не командируют грамотного юриста, представителя Укр-или облсовпрофа? С нами не проводят разъяснительной работы.

57. Сейчас нам продлили путёвки. Вечера становятся холодными, а у детей нет тёплой одежды. Мы по-прежнему лишь в халатах. Фруктов в санатории не

дают, а дети просят. Мы не можем купить элементарных вещей. Кто окажет нам помощь?

58. Нас возмущает, что существует разная оплата путёвок для матерей, отдыхающих с детьми. Одни профкому оплачивали 50 процентов, другие давали за 30 процентов, а третьи вообще бесплатно. Почему так и кто этим руководит?

59. Почему для детей, особенно до 3 лет, в зонах отдыха на юге страны не организовано отдельное питание, не составлен специальный рацион, а кормят из общего котла?

60. Нас обслуживает платная поликлиника. Чтобы получить консультацию врача, в том числе и для ребёнка, надо платить деньги и немалые, а их у нас нет. Почему для нас не сделали бесплатное медобслуживание? (Пансионат «Мисхор»).

61. Почему нет постоянного медицинского наблюдения за детьми, особенно трёхлетнего возраста врачами-педиатрами? (Крымская, Николаевская области).

62. Возможно ли бесплатное обеспечение медикаментами матерей с детьми, особенно тех, у которых нет денег?

63. Как быть, если путёвки заканчиваются 10.07? Будут ли они продлены?

64. Как быть, если заканчивается отпуск, денег нет, ребёнка оставить негде, а с места работы письмо пришло, в котором предлагают брать отпуск за свой счёт по уходу за ребёнком? Может ли профсоюз продлить путёвку и выдать помощь?

65. Почему нас мало информируют о том, кому какая положена материальная помощь?

66. Раньше в пионерские лагеря приезжали представители местных обкомов партии и исполкомов. Прошло уже более 1,5 месяца, и никто больше не приезжал, а было бы очень кстати.

67. Почему к нам не приезжают наши руководители предприятий и представители профсоюзных комитетов?

68. Почему к нам не приезжают представители из эвакуационной комиссии и штаба по работе с эвакуированным населением?

69. Просим прислать к нам руководителей завода «Юпитер».

70. Какая радиация на почве, можно ли убирать урожай в Чернобыльском районе?

71. Какая доза радиации в пищевых продуктах, в воде? Как собираются поить нас водой? Говорят, что большинство колодцев закрыто, почва радиоактивна и период распада элементов очень большой. Какие нормы радиоактивных веществ в пищевых продуктах? Во сколько раз повысились нормы по количеству радиоактивных веществ в пищевых продуктах в сравнении с обычным периодом?

ДАКО. – Ф.П-5. – Оп.113. – Спр.335. – Арк.60–66. Машинопис, копія

№11

Інформаційний лист від Київського обласного комітету
Товариства Червоного ХрестаКиївський обласний комітет Общества
Красного ХрестаОбком Компартии Украины
Облисполком
Областной штаб ГО
Облздравотдел
ЦК ОКК УССР

22.12.86 г. №467

Вх. №1146/54 на 1 лист

«31» 12 1986 г.

*Подлежит возврату в общий отдел**Киевского обкома Компартии Украины*

Київський обласний комітет Общества Кр. Кр. інформує, що силами працівників обкома закончено організоване надання матеріальної допомоги по лінії КК з виїздом в населені пункти.

По стану на 22.12.86 г. матеріальна допомога оказана 61 610 чел. На суму 3 080 450 руб.

Матеріальну допомогу отримали евакуйовані з 30 км зони, матери с дітьми Полеського і Чорнобильського р-нов безпосередньо в населених пунктах їх знаходження. Жалоб і претензій нет. В обкомі ОКК продовжується надання матеріальної допомоги людям, не отримавшим її в організованому порядку на місцях або повертаючись з інших республік. Ежедневно таких осіб буває 10–30 чел.

Розыскано місце жительства 17 человек больных. Им и членам их семей оказана матеріальна допомога в суммі 100 руб. на кожного. За 6 из них закріплені патронажні медсестри для виконання лікарських призначень на домі.

156 человекам одиноких престарелых граждан, эвакуированных из Чорнобильского района и находящихся в домах-интернатах, выдана бесплатно зимняя одежда (пальто, костюм, обувь, головной убор).

Сандружинниці, санпостовці і санактивісти во всіх районах області допомагають медпрацівникам на місцях в проведенні диспансеризації всього населення. Особое внимание уделялось выявлению места жительства¹⁶ и прохождению медобследования эвакуированного населения. Участие санактива в мероприятиях по диспансеризации населения продолжается.

Председатель Киевского областного
комитета Общества Красного Хреста*[підпис, автограф]*
К.И.Тахтай*Там само. – Спр.343. – Арк.7. Машинопис, оригінал, перший примірник*¹⁶ Підкреслено чорною ручкою зі знаком питання на берегах.

№12

Інформаційна записка від відділів Київського обкому КПУ

Секретно*Киевский обком Компартии Украины**Вх. №152/12 на 2 лист,**«З1» 01 1987 г.**Подлежит возврату в общий отдел.*

Киевский обком Компартии Украины

Дополнение к информации о проводимой работе по устранению замечаний, отмеченных в записке обкома партии «О недостатках в работе с эвакуированным населением и участниками ликвидации последствий аварии на Чернобыльской АЭС» от 20 ноября 1986 г.

В связи с продлением сроков контроля за устранением недостатков, отмеченных в записке обкома партии, дополнительно проанализировано состояние дел.

В Киевской области проживает эвакуированных 40,0 тыс. чел., из них трудоспособных 21,7 тыс. чел., 10,9 тыс. – пенсионеров.

В городах и посёлках городского типа области расселено 5543 семьи.

Для расселения сельского населения, эвакуированного из зоны отчуждения Чернобыльской АЭС, в области построено 7529 домов общей площадью 492,2 тыс. кв. м. Одновременно с жилой застройкой осуществлено строительство и введено в эксплуатацию 216 объектов социально-культурного назначения, в т.ч. 39 бань, 54 магазина, 39 столовых, 30 фельдшерско-акушерских пунктов, 31 комплексный приёмный пункт, 1 школу, 3 сельских узла связи, 19 котельных. Кроме этого, закончено строительство: 252 артезианских скважин с водонапорными башнями, 183,8 км водопроводных сетей, 302,0 км линий электропередач, 254,9 км дорог, более 2 млн кв. м благоустройства. В настоящее время уже начаты работы по строительству в сельской местности домов и объектов соцкультбыта второй очереди, ведётся строительство 2042 домов и 44 объектов соцкультбыта.

Следует отметить, что задание по досрочному вводу в эксплуатацию жилых домов, установленное бюро обкома партии, выполнено не в полном объёме: комбинатом «Киевоблпромстрой» не сданы 72-квартирный жилой дом в г. Переяслав-Хмельницком и 117-квартирный жилой дом в г. Вышгороде; объединением «Киевоблагрострой» – 40-квартирный жилой дом в г. Кагарлык, 114-квартирный жилой дом в г. Вышгороде (первая очередь 72 кв.), 30-квартирный жилой дом в г. Березань, трестом «Южатомэнергострой» – 144-квартирный жилой дом в г. Вышгороде (вторая очередь 72 кв.).

Все эти вопросы находятся на контроле в отделе строительства обкома партии.

В результате проведённой горкомами, райкомами партии, облисполкомом, облвоенкоматом, редакциями газет, радиовещания и телевидения на область работы замечания и недостатки, отмеченные в справке, устранены.

Под неослабным вниманием партийных и советских органов на местах ходятся новые сёла, люди, проживающие в них, работа по созданию для эвакуированных нормальных условия труда и быта.

Повсеместно отработаны и организовано решаются вопросы снабжения эвакуированного населения топливом и дровами.

В настоящее время на топливных складах имеется предназначенные для переселенцев 13,7 тыс. т угля и брикета, 3,5 тыс. куб. м дров. Кроме того, выделено и поступит в январе – феврале целевым назначением дополнительно 40 тыс. т топлива. Оно будет поставлено населению с учётом потребностей в I квартале 1987 г. В январе начат завоз из расчёта 4 т на дворовое хозяйство. Качество топлива, в основном, удовлетворяет население.

Горкомы, райкомы партии тщательно разобрались по каждому факту формально-бюрократического отношения к нуждам и просьбам эвакуированного населения и трудящихся, принимавших участие в ликвидации последствий аварии. Виновные наказаны как по административной линии, так и в партийном порядке.

Считаем возможным данную записку с контрольных сроков снять.

Отделы обкома партии продолжают контролировать состояние работы с эвакуированным населением, удовлетворение нужд и запросов участников ликвидации последствий аварии.

Отделы обкома партии

мб-1
30.01.87 г.
уч. №60

[підписи завідувачів відділами, автографи]

Там само. – Спр.277. – Арк.1–2. Машинопис, оригінал

№13

Із довідки ЦК КПУ «Про стан атомних електростанцій на Україні, розробку програми розвитку енергетики республіки»

ЦК КПУ

11.03.91 р.

[...] В связи с мораторием на строительство АЭС все работы по сооружению атомных энергоблоков на Запорожской, Ровенской и Хмельницкой АЭС прекращены.

[...] Немногим ранее остановлено строительство блока №4 на Южно-Украинской АЭС. Всего прекращено сооружение атомных блоков общей мощностью 16 млн кВт.

[...] Отсутствие энергетической программы чревато серьёзными экономическими и социальными последствиями, недопустимо для индустриального развития государства.

ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.32. – Спр.2971. – Арк.2

№14

Із довідки Київського обкому Компартії України в ЦК КПУ «Про роботу, що проводиться в Київській області по ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС»

27.03.1991 р.

в ЦК КПУ

В сжатые сроки в новые места перемещены, трудоустроены, обеспечены жильём 90 тыс. жителей г. Припяти, Чернобыльского и части Полесского районов. Все областные службы были задействованы в обустройстве потерпевших, в проведении работ, связанных с укрощением 4-го реактора, дезактивацией самой станции и загрязнённой территории.

[...] Особое внимание уделялось организации повседневного медицинского, торгового, культурно-бытового обслуживания людей.

[...] Образование нового Згуровского района, наряду с другими мероприятиями, дало возможность рационально использовать трудовые ресурсы, кадры расформированного Чернобыльского района.

[...] Несмотря на принятые в конце 1989 г. решения о дополнительном отселении жителей пгт Полесское и сёл Ясен, Шевченково, Вильча и Жовтневоє, где уровни радиации свыше 40 кюри/км², в начале 1991 г. из намеченных к первоочередному отселению 2150 семей с детьми в основном из-за неготовности жилья переселены 595 семей.

[...] В начале 1991 г. в Полесском районе недостаёт 30 врачей, в Иванковском – 29 врачей. Практически повсеместно острая нехватка ультразвуковой, эндоскопической и радиометрической аппаратуры. Критическая ситуация сложилась с обеспечением районных больниц медикаментами.

[...] Абсолютно не удовлетворяются потребности Киевской области в санаторно-курортном оздоровлении детей. В 1990 г. их предоставлено лишь 2090, из них для Полесского района – 803, для Иванковского района – 782, а на остальные 413 тыс. детей – всего 400 путёвок.

[...] Возведение в предельно сжатые сроки при помощи всех областей УССР 88 новых сёл, выделение для переселенцев 33,7 тыс. квартир, из них более 16 тыс. квартир в Киевской области, позволило снять остроту жилищной проблемы на первом этапе. Однако из-за допущенных ранее недоделок, некомплексности остро стоят проблемы формирования в новых сёлах в полном объёме необходимой социально-бытовой инфраструктуры.

[...] При высокой загрязнённости большей части территории Киевской области не удовлетворяют объёмы и темпы газификации, устройства закрытого водоснабжения, строительства дорог организациями Министерства водного хозяйства УССР и Министерства жилищно-коммунального хозяйства УССР, плановые задания 1990 г. по строительству в Киевской области водопровода и газовых линий выполнены, соответственно, на 85% и 42%.

[...] По мнению специалистов Киевского облиагропрома, из сельскохозяйственного пользования в интересах здоровья людей надо выводить все площади земель с плотностью загрязнения цезием-137 свыше 5 кюри/км² и

строницием-90 – свыше 2 кюри/км². Также поступить и с заражёнными лесными массивами. По Киевской области это составляет, соответственно, 58,6 тыс. га (земля) и 278 тыс. га (лес).

[...] не допустит превращения зоны отчуждения в кладбище радиоактивных отходов, таящих угрозу для целого региона.

[...] всё новые проявления опасных последствий Чернобыльской катастрофы дают достаточные основания поставить перед Верховным Советом УССР вопрос о признании Киевской области зоной экологической беды с соответствующим статусом.

Там само. – Арк.13, 16–21, 23

№15

З інформаційної довідки ЦК КПУ щодо питань ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС від 28 березня 1991 р.

ЦК КПУ

28.03.1991 р.

[...] Территория Черниговского района Черниговской области пострадала от аварии на ЧАЭС. По состоянию на начало 1991 г. на загрязнённой территории Черниговского района проживают и пользуются льготами по постановлению Совета Министров УССР №228 15 тыс. чел.

Там само. – Спр.2943. – Арк.19

№16

З інформаційної довідки ЦК КПУ щодо питань ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС від 8 квітня 1991 р.

ЦК КПУ

08.04.1991 р.

[...] У Волинській області [...] за попередніми даними майже 150 тис. гектарів лісів або 34,8% від загальної площі державного лісового фонду кваліфіковані як забруднені радіонуклідами. Причому на площі 8,2 тис. га щільність забруднення складає більше 1 кюри на 1 кв. км, а біля 70 тис. га – 0,6–1 кюри/кв.км.

[...] Забруднення лісу обмежує заготівлю на цих площах грибів, ягід, лікарської технічної сировини. У Волинській області найбільш постраждали райони – Маневицький, Камінь-Каширський і Любешівський.

Там само. – Арк.46

№17

Зі службового листа оргкомітету з підготовки та проведення заходів у зв'язку з 5-ю річницею аварії на Чорнобильській АЕС

Оргкомітет по підготовці і проведенню заходів у зв'язку з 5-ю річницею аварії на Чорнобильській АЕС

(площа Лесі Українки, №1, Київ)

22 квітня 1991 р.

Службовий лист в ЦК КПУ
першому секретарю Гуренку С.І.

[...] Республиканский комитет обращается к Вам с убедительной просьбой частично профинансировать программу основных мероприятий, связанных с 5-летием аварии на ЧАЭС.

[...] Одновременно сообщаем, что во всех основных мероприятиях 5-летия аварии на ЧАЭС будут участвовать 6 министров культуры союзных республик СССР, представители парламента Украины, России, Белоруссии, секретари горкомов и обкомов партии из загрязнённых областей, депутаты местных советов, представители чернобыльского движения СССР. Однако участие в данных мероприятиях актива Народного руха и ассоциации «Зелений світ» вызывает некоторую настороженность, носит в организационном плане, на наш взгляд, стихийный характер с политической окраской. Предложения оргкомитета о тесном сотрудничестве в проведении совместных акций этими движениями под разным предлогом отвергались.

[...] Были запланированы приём и работа иностранных делегаций, в частности Секретариата ООН, ЮНЕСКО, Японии, Франции, Международного Красного Креста, делегаций городов-побратимов Киева (Киото, Тампере, Мюнхена, Флоренции). Были приглашены советские делегации от:

- Совета Министров СССР
- Госкомчернобыля СССР
- Минатомэнергопрома СССР
- МИД СССР
- делегация РСФСР, БССР
- делегация Академии наук СССР
- делегация Президентского Совета СССР
- делегация Минобороны СССР
- делегация Министерства здравоохранения СССР.

[...] Финансовая смета расходов, утверждённая оргкомитетом на заседании 10.04.1991 р., на организацию и проведение мероприятий в связи с 5-летием аварии на ЧАЭС, составляет общую сумму – 779 790 руб.

Заместитель председателя
оргкомитета по подготовке и
проведению мероприятий
в связи с 5-летием аварии на ЧАЭС

А.Ф.Рыжков

22 апреля 1991 г.

Там само. – Арк.55

№18

Із доповідної записки відділу соціально-економічної політики ЦК КПУ на адресу ЦК КПУ від 20 серпня 1991 р. «Про категорювання населених пунктів, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи»

[...] Минчернобылем УССР совместно с АН УССР, Всесоюзным центром радиационной медицины АМН СССР, Минздравом УССР, Укргидрометом УССР с участием Национальной комиссии радиационной защиты населения Украины в соответствии с законом УССР «О правовом режиме территории, подвергшейся радиоактивному загрязнению вследствие Чернобыльской катастрофы» проведена большая работа.

[...] На основании имеющихся данных обследования определены зоны загрязнения, к которым отнесены 2104 населённых пункта в 11 областях республики, в них проживает 2,4 млн чел.

[...] В зависимости от степени загрязнения, других условий все населённые пункты (2104) разбиты на 4 категории:

I – зона отчуждения

II – зона безусловного отселения

III – зона гарантированного добровольного отселения

IV – зона усиленного радиоэкологического контроля,

по каждой из которых устанавливаются соответствующие льготы для населения. За основу принята эффективная эквивалентная доза облучения человека в 0,1 бэра в год. Учтена также плотность загрязнения и даже создававшаяся в том или ином регионе социальная и психологическая обстановка.

Там само. – Арк. 125–126

№19

**Пояснювальна записка до проекту постанови Верховної Ради України «Про день уряду України у Верховній Раді України» у квітні 2007 р.
«Про стан соціальної захищеності та забезпечення життєдіяльності громадян, які постраждали від Чорнобильської катастрофи»**

Міжнародною спільнотою Чорнобильська катастрофа визнана як одна з найбільших екологічних катастроф ХХ століття, як «комунальна сільська аварія», що перекреслила звичний устрій і побут постраждалого сільського населення, змінила сталі зв'язки людей з навколишнім природним середовищем. Наслідки аварії призвели до значної втрати фізичного і морального здоров'я населення постраждалих районів, і не тільки за рахунок дії опромінення, а й внаслідок багатопланового впливу на психологічний стан людей, що залишаються насущними й сьогодні, через двадцять років після аварії на Чорнобильській АЕС.

Саме тому серед основних стратегічних напрямків соціального та економічного розвитку держави мають залишатися актуальними пропозиції щодо

проведення різнобічних загальнодержавних заходів, спрямованих на забезпечення життєдіяльності громадян, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, та створення сприятливих умов проживання і праці на забруднених територіях на основі державних цільових програм та урахування інших напрямів економічної та соціальної політики.

Водночас, як засвідчила позачергова четверта сесія Житомирської обласної ради, що відбулася 12 жовтня 2006 р. за участю народних депутатів України, представників обласних рад та державних адміністрацій, у регіонах, які потерпіли внаслідок Чорнобильської катастрофи, на даний час не вирішуються всі проблеми, пов'язані з ліквідацією наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, та не виконуються в повному обсязі статті закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи».

Найбільш постраждалими регіонами в Україні від наслідків аварії на Чорнобильській АЕС є Житомирщина, Київщина, Чернігівщина.

В Київській області на територіях радіоактивного забруднення проживає 859,5 тис. осіб, у тому числі на територіях посиленого радіоактивного контролю – 833,08 тис. осіб.

Станом на 01.01.2006 р. в Київській області нараховується 836,2 тис. постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, серед яких 25,2 тис. інвалідів-чорнобильців та 166,4 тис. дітей. Практично в області проживає кожен третій постраждалий України.

За статистичними даними, в Житомирській області проживає 372,1 тис. постраждалих громадян, у тому числі 83,9 тис. дітей.

У Чернігівській області створилася загрозлива демографічна ситуація: смертність майже втричі перевищує народжуваність. У області за рік «никає» майже цілий район (у 2005 р. чисельність населення зменшилась на 19 248 чол.), а смертність серед потерпілих за період 1995–2005 рр. зростає на 35%.

Статистичні спостереження за станом здоров'я громадян, що підпали під вплив наслідків Чорнобильської катастрофи, свідчать про наявність в стані їх здоров'я змін транзитного та стабільного характеру.

Головна причина негативних тенденцій у стані здоров'я населення полягає у кількісних та якісних змінах, які відбувалися у навколишньому середовищі за останні два десятиріччя. Саме ці негативні зміни сприяли створенню нового фізичного, хімічного та біологічного оточення, яке зумовило погіршення загального стану здоров'я населення.

Незважаючи на впровадження комплексу заходів щодо захисту постраждалого населення, стан здоров'я мешканців населених пунктів радіаційно забрудненої зони, за даними управлінь охорони здоров'я облдержадміністрацій постраждалих регіонів, має стійку тенденцію до погіршення, про що свідчить зростання показників захворюваності, смертності та встановлення інвалідності.

Однією з найгостріших проблем є масові звернення громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, до судів усіх рівнів.

Мотивом цих звернень є те, що нарахування і компенсаційні виплати передбачені і проводяться у розмірах, установлених постановою Кабінету Міністрів України від 26.07.1996 р. №836 «Про компенсаційні виплати особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», а не у розмірах, кратних мінімальній заробітній платі, як це передбачено законом України «Про статус та соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи».

Утворилася заборгованість за бюджетною програмою «Компенсації за втрачене майно та оплата витрат, пов'язаних з переїздом на нове місце проживання громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», що викликає справедливе нарікання постраждалих громадян.

З року в рік не виконуються у повному обсязі статті бюджету щодо фінансового забезпечення соціального захисту постраждалих від Чорнобильської катастрофи. Часто фінансування обсягів затвердженого кошторису не надходить вчасно, а потреби за більшістю напрямками забезпечує лише близько 50%, а за деякими – менше, ніж на 1%.

Питаннями соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, займаються Міністерство праці і соціальної політики України, Міністерство з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, Міністерство будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства, Пенсійний фонд України. Така розгалуженість повноважень та обов'язків між зазначеними центральними органами виконавчої влади не може сприяти комплексному та оперативному вирішенню питань щодо подолання наслідків Чорнобильської катастрофи.

З метою вирішення проблем, пов'язаних з ліквідацією наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, та безумовного виконання в повному обсязі закону України «Про статус та соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», ініціюється проведення дня уряду з проблем соціальної захищеності та забезпечення життєдіяльності громадян, які постраждали від Чорнобильської катастрофи, що сприятиме всебічному розгляду наболілих проблем та визначенню можливих шляхів їх вирішення.

Прийняття постанови не потребує додаткових витрат з державного бюджету України, а також не потребує внесення змін до чинного законодавства України.

Народні депутати України

[підпис] О.Ф.Бондаренко

[підпис] М.В.Присяжнюк

[підпис] П.І.Жебрівський

м. Київ

14 грудня 2006 р.

Архів Верховної Ради України. – Ф.1. – Оп.22. – Спр.9311. – Арк.1, 22–24. Машинопис

№20

Проект постанови Верховної Ради України «Про стан, заходи і перспективи подолання наслідків Чорнобильської катастрофи (21-ші роковини Чорнобильської катастрофи)»

Розглянувши сучасний стан подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, Верховна Рада України зазначає, що прийняття парламентом відповідних законодавчих актів у цілому відіграло позитивну роль. Досвід застосування цих актів свідчить, що стратегічні завдання з соціального захисту постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи громадян були визначені правильно.

За останні роки видатки на соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, в загальному обсязі бюджетних коштів, що спрямовуються на ліквідацію наслідків Чорнобильської катастрофи, зросли майже у два рази. Разом з цим поглиблюється дисбаланс між зростанням загальних видатків державного бюджету і фінансуванням соціальних потреб громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Видатки на ліквідацію наслідків Чорнобильської катастрофи у загальному обсязі бюджетних коштів з 1998 по 2006 р. зменшились у 3,8 рази.

Відповідно до статті 67 закону України «Про внесення змін до закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»» в поточному році більш, як на 10 відсотків збільшено пенсії по інвалідності та додаткові пенсії учасникам ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС. Відтак, починаючи з 2007 р. зазначені пенсії щорічно будуть збільшуватись на коефіцієнт збільшення розміру прожиткового мінімуму.

Середній розмір трудових пенсій учасникам ліквідації на Чорнобильській АЕС протягом 2006–2007 рр. збільшено на 27 відсотків. Крім того, пенсії переглядаються відповідно до закону України «Про індексацію грошових доходів населення».

Водночас викликає занепокоєння той факт, що часом населення не довіряє інформації про ефективність заходів щодо ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та про нинішній стан радіаційної обстановки.

Виникають складнощі з відселенням сімей із зони відчуження, із зони безумовного (обов'язкового) відселення, забезпеченням житлом інвалідів I групи та сімей з дітьми-інвалідами, інвалідність яких пов'язана з наслідками Чорнобильської катастрофи.

Загальна черга постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи громадян, які потребують забезпечення житлом, починаючи з 1990 р. налічує близько 40 тис. сімей.

Існує ряд питань, які потребують значної уваги, зокрема у сфері охорони здоров'я: виявлення та лікування серцево-судинних захворювань, лейкемії, раку щитовидної залози у зазначених категорій населення, піклування про здоров'я дітей, народжених у забрудненій зоні, та дітей учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, забезпечення оплати і проведення складних операцій.

За часи, що минули після аварії на Чорнобильській АЕС, радіаційний стан території, яка зазнала радіоактивного забруднення, поліпшився. Цьому сприяли природні процеси та здійснення заходів із запобігання винесенню радіонуклідів за межі зони відчуження, проведення дезактиваційних робіт, що зменшило рівні опромінення людей, які проживають на території, що зазнала радіоактивного забруднення.

Залишається невирішеним питання перегляду меж зон радіаційного забруднення і поновлення нормальної життєдіяльності у багатьох населених пунктах, а також є актуальним питання запровадження програми комплексного соціально-економічного розвитку територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС.

Крім того, не виконуються вимоги закону України «Про віднесення деяких населених пунктів Волинської і Рівненської областей до зони гарантованого добровільного відселення», що визначає фінансування видатків на соціально-економічний розвиток цих населених пунктів.

Через 21 рік після Чорнобильської катастрофи зона відчуження і зона безумовного (обов'язкового) відселення залишаються відкритим джерелом радіоактивності, внаслідок чого радіаційний фактор залишається одним з основних у визначенні потенційної небезпеки для населення.

Об'єкт «Укриття», який був збудований в екстремальних післяаварійних умовах, 21 рік виконує свої захисні функції. Він і на сьогодні виконує свою бар'єрну функцію, а проведені роботи з модернізації системи пилопригнічення та стабілізації будівельних конструкцій дадуть змогу продовжити термін його експлуатації ще на 10–15 років.

До 90 відсотків обсягів усіх радіоактивних відходів, що утворилися внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, експлуатації атомних електростанцій і дослідницьких ядерних реакторів, а також при використанні джерел іонізуючого випромінювання у промисловості, медицині, наукових закладах, зосереджено в зоні відчуження. Проте Комплексна програма поводження з радіоактивними відходами протягом останніх років недостатньо фінансується.

Виходячи з того, що подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – це не тимчасовий захід, а розрахована на тривалий час цілеспрямована діяльність держави, Верховна Рада України постановляє:

1. Кабінету Міністрів України:

1) провести роботу щодо вдосконалення виконання норм закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» стосовно пенсійного забезпечення громадян;

2) підготувати та подати на розгляд Верховної Ради України пропозиції щодо проекту нової редакції закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», в якому визначити:

державні гарантії соціального захисту;

універсальність і персоналізованість соціального захисту;

диференціацію компенсацій і пільг залежно від характеру негативних наслідків аварії;

раціональне використання фінансових та інших ресурсів для покращення якості соціального захисту;

забезпечення прозорості у наданні інформації з питань безпеки діяльності щодо підготовки до зняття та зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему.

При підготовці проекту закону України про державний бюджет України на 2008 р. передбачити:

збільшення видатків та виконання програм соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи;

видатки на соціально-економічний розвиток населених пунктів, яким відповідно до закону України «Про віднесення деяких населених пунктів Волинської і Рівненської областей до зони гарантованого добровільного відселення» змінено статус території;

видатки на програму з радіологічного захисту населення та екологічного оздоровлення території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи.

2. Кабінету Міністрів України у шестимісячний строк з дня набрання чинності цією постановою забезпечити розробку та затвердження нормативно-правових актів, що випливають з цієї постанови.

3. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на комітет Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи.

Голова Верховної Ради України

О.Мороз

м. Київ
20 квітня 2007 р.
№975-V

[Печатка] Апарат Верховної Ради України

Там само. – Спр.9324. – Арк.1, 2–4. Машинопис

In this article, commemorated to the 30th anniversary of the accident on the Chornobyl' Nuclear Power Plant, for the first time lightens up the materials of Central State Archive of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine, Central State Archive of Public Organizations of Ukraine, State Archive of Kyiv Region and Archive of Verkhovna Rada of Ukraine. All those materials are the letters of citizens to the party instances, internal documents, special and information messages, the Verkhovna Rada of Ukraine resolutions etc. The documents from the 1986–1987, 1991, 2006–2007 uncovered the different aspects of the social history relative to Chornobyl' questions.

Keywords: Chornobyl' Nuclear Power Plant, technological disaster, dosimetric control, immigrants, radioactive pollution, social protection, Gorbachev, Shcherbyts'kyi, Briukhanov.

